

Nr 881

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m.

(Lika lydande med motion nr 727 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 150 har finansministern framlagt det sedvanliga förslaget angående komplettering av det i statsverkspropositionen presenterade förslaget till riksstat för nästa budgetår. I propositionen lämnar finansministern en redovisning av den statsfinansiella utvecklingen för såväl det innevarande som det följande finansåret samt av sin uppfattning rörande det samhällsekonomiska och konjunkturpolitiska läget och framtidsutsikterna. I en särskild promemoria (Bihang E) lämnas vidare en redovisning av beräkningar angående huvuddragen i den statsfinansiella utvecklingen, bl. a. för de tre närmast framförliggande budgetåren.

De i propositionen lämnade redovisningarna företer — ehuru en förbättring i vissa avseenden utan tvivel inträtt i jämförelse med förhållandena för en del år sedan — vissa brister. Vidare bör vid bedömningen av budgetläget för nästa finansår enligt vår mening vissa faktorer beaktas, vilka finansministern gått förbi.

För nästkommande budgetår, 1962/63, upptages nu utgiftssidan till ett belopp, som med 1 031 milj. kr. överstiger de i statsverkspropositionen beräknade utgifterna. Den redovisade utgiftsökningen är emellertid till 420 milj. kr. av formell och bokföringsmässig karaktär, nämligen i fråga om det belopp — för kompensation till kommunerna för den i höstas beslutade ortsavdragshöjningen — som redovisningsmässigt flyttats från inkomstsidan, där den i januari utgjorde en minuspost. I stället för denna netto-redovisning anges nu siffrorna brutto och upptar därför en med 420 milj. kr. höjd inkomstsiffra för staten men en lika mycket höjd utgiftssiffra motsvarande den beräknade utbetalningen till kommunerna. Detta innebär ingen *reell* höjning jämfört med läget i januari. De reellt nytillkomna utgifterna uppgår således till 611 milj. kr. (1 031 — 420). Härav hänför sig 467 milj. kr. till ökade lönekostnader till följd av avtalen med de statsanställda. 107 milj. kr. utgör nu beräknade, ökade utgifter genom socialförsäkringsreformen. Redan i januari förutsågs att betydande belopp skulle få disponeras för dessa båda ändamål, så det är ingalunda fråga om en icke väntad utgiftsökning med 611 milj. kr.

Vidare bör observeras att anslagsökningen om 420 milj. kr. för kompensation till kommunerna i anledning av de höjda ortsavdragen i realiteten

hänför sig till *ett och ett halvt* år. 140 milj. kr. utgör således en *extra* belastning för budgetåret 1962/63. Motsvarande belopp (140 milj. kr.) kommer att bortfalla vad gäller dessa kostnader budgetåret 1963/64.

Det beräknade utfallet av driftbudgeten 1962/63 upptar finansministern nu till ett överskott på 451 milj. kr. Han har då emellertid på utgiftssidan räknat med en utgiftspost om 150 milj. kr., avseende beräknad minskning av den samlade behållningen på reservationsanslagen. Förfarings sättet är diskutabelt. Ifrågavarande anslag har upptagits på budgeterna för tidigare finansår, och då självfallet ingått i det samlade utgiftsbelopp som bestämt skatteuttagen för dessa år. I princip innebär finansministerns förfarande därför att ett och samma anslagsbelopp skattemässigt täckes *två gånger*. — En helt annan sak är att en beräknad reservationsmedelsminskning — om den är sannolik — bör upptas bland de poster, som lägges till grund för beräkningen av den statliga upplåningens storlek.

Det bör tilläggas att finansministern tillämpat det här återgivna förfarandet i fråga om reservationsanslagen även tidigare. Vi har också då framfört kritik häremot.

Erfarenheten visar att det knappast är möjligt att med någon säkerhet bedöma storleken av reservationsmedelsbehållningarnas förändring; ja man kan icke ens alltid förutsäga i vilken riktning den kommer att gå. För löpande finansår, 1961/62, räknade finansministern i följd med en minskning med 150 milj. kr., men nu anges siffran till en ökning med 100 milj. kr.

På här redovisade grunder anser vi att ifrågavarande belopp, 150 milj. kr., bör lämnas åt sidan vid beräkningen av driftbudgetens utfall. Efter denna justering skulle således överskottssiffran bli 600 milj. kr. Andra saker tillkommer dessutom.

Statsinkomsterna för nästa budgetår är beräknade på grundval av en kalkylerad ökning av skatteunderlaget år 1962 med 8 å 9 procent. Det är samma antagande som låg till grund för beräkningen i statsverkspropositionen. Efter avtalsuppgörelserna kan utvecklingen bedömas säkrare, och i nationalbudgeten har ökningen av skatteunderlaget år 1962 nu korrigerats till 10 procent. Den skillnad i de grundläggande siffrorna, som här redovisats, representerar ett inkomstbelopp för statsverket av 100 å 200 milj. kr. Beloppet bör hållas i minne vid bedömningen av budgetläget och dess förutsättningar.

En annan post, som också är värd ett intresse i detta sammanhang, gäller storleken av riksbankens vinst, vilken skall ställas till riksdagens och statsverkets förfogande. Vinstbeloppet är upptaget till 50 milj. kr. Det är oförändrat jämfört med innevarande och närmast föregående budgetår. Men mot bakgrund av det faktiska utfallet av riksbankens rörelse under senare år ter sig ett vinstbelopp av 50 milj. kr. som alltför lågt. För år 1961 har vinstleveransen bestämts till 50 milj. kr., men dessutom har av vinsten avsättningar gjorts på 180 milj. kr. Vi erinrar om att bankoutskottet i sitt utlåtande (nr 13) angående användningen av 1961 års bankovinst utlovat att »framtida utskott icke genom att fullmäktiges förslag till användning av

1961 års vinst nu accepteras kan bli bundna i fråga om de förslag till användande av bankvinsten, som de till följd av gällande instruktion för utskottet kan komma att avge till riksdagen». Det bör tillfogas att enligt gällande bestämmelser (riksbankslagen, 5 §) skall riksdagen förfoga över riksbankens vinst i dess helhet, med iakttagande av att grundfonden upprätthålles.

Överskotten i riksbankens rörelse är i sak att likställa med överskotten på driftbudgeten. Riksbanksfullmäktige framhåller också i sin skrivelse av den 1 mars 1962 med förslag till disposition av riksbankens vinst att »till sin samhällsekonomiska innebörd och effekt centralbankens vinst närmast (kan) jämföras med effekten av statens beskattning».

Med beaktande av det faktiska vinstutfallet under senare år anser vi att riksbanksvinsten i inkomstberäkningen för budgetåret 1962/63 bör kunna upptagas till 100 milj. kr., vilket är mindre än hälften av fjolårets vinst och alltså innebär en försiktig uppskattning.

På härav angivna grunder kan *driftbudgetens verkliga överskott beräknas till ca 800 milj. kr.* i stället för i propositionen angivna ca 450 milj. kr.

Som förut berörts lämnas i en PM, vilken fogats som bilaga till kompletteringspropositionen, en redovisning för vissa beräkningar angående den statsfinansiella utvecklingen budgetåren 1963/64—1965/66. Enligt den här redovisade beräkningen av statsinkomsternas utveckling skulle dessa förete en förbluffande ringa ökning det första budgetåret (ca 150 milj. kr.). Beräkningen vilar på antagandet av en ökning av skatteunderlaget om 4 procent årligen. Detta är en mycket lägre siffra än den vanliga och bygger tydligen på ett dessvärre orealistiskt antagande att penningvärdet skall förbli konstant. I den presenterade redovisningen har dessutom inte någon justering gjorts för transaktionerna av kommunalskattemedel. En sådan justering måste göras för att man skall erhålla en redovisning av utvecklingen av de *staten* tillkommande inkomsterna, vilka står till förfogande för finansiering av driftbudgeten enligt gällande budgetpraxis. Göres sistnämnda nödvändiga justering blir ökningen av de inkomster, som står till driftbudgetens förfogande, 875 milj. kr. för budgetåret 1963/64 i stället för den i PM angivna siffran 150 milj. kr.

Vi redovisar nedan den beräknade förändringen från föregående budgetår av inkomsterna på driftbudgeten dels såsom den upptagits i promemorian, dels efter ovan angiven justering. Siffrorna avser det alternativ, som antar en årlig ökning av skatteunderlaget med 4 procent.

Driftbudgetens inkomster. Förändring från föregående år

Budgetåret	Enligt PM i prop. 150	Efter justering för k-skattemedlen
1963/64	+ 150	+ 875
1964/65	+ 850	+ 1 000
1965/66	+ 1 250	+ 975

Vi vill här understryka angelägenheten av att den av oss angivna justeringen för kommunalskattemedlen göres i kommande redovisningar, så att offentligheten får så god belysning som möjligt av utvecklingen.

I motioner, som väckts vid denna riksdags början, har vi föreslagit vissa, omedelbara skattelättnader, som vi ansett önskvärda och möjliga att genomföra inom ramen för en väl balanserad budget. Dessa har avsett dels en höjning av de skattefria bottenavdragen (ortsavdragen) för att avlägsna de orättvisor med skattehöjningar för stora grupper av skattskyldiga med låga och medelstora inkomster, som höstriksdagens skattebeslut innebar, och vidga skattesänkningarna över hela linjen. Vi har vidare yrkat en sänkning i skatteskalen, närmast ovanför det proportionella bottenskiktet för att avlägsna den snabba stegring i skatteuttaget som nu sker enligt den vid höstriksdagen fastställda skalan för inkomster närmast ovanför den gräns, där det proportionella skatteuttaget slutar. Nuvarande skatteskalas tredubbling av den statliga marginalskatten vid en gift persons inkomsthöjning från ca 20 000 till 25 000 kr. är inte rimlig. Vi har även föreslagit en skattelättnad för ensamstående barnförsörjare med barn i åldrarna 16—19 år. Vidare har vi yrkat omedelbara lättnader i sambeskattningen genom en höjning av förvärvsavdragen för alla förvärvsarbetande gifta kvinnor med minderåriga barn.

För att lätta skattebelastningen på bilismen och också motverka pågående kostnadsstegringar har vi ansett att den höjning av skatten på bensin och motorbrännolja, som genomfördes vid årsskiftet efter beslut av höstriksdagen borde så snart som möjligt avlägsnas. Vi har därför yrkat en motsvarande sänkning av dessa skatter från den 1 april 1962.

På företagssidan har vi bl. a. i syfte att underlätta företagens kapitalförsörjning föreslagit att företagen åter skulle få rätt att vid beskattningen göra nedskrivning av varulager till 30 procent av värdet.

I fråga om omsbelastningen på företagens produktionsförnödenheter har vi hemställt om skyndsamt utredning. Genom ändrade skatteregler skulle man vinna dels en ytterst önskvärd teknisk förenkling, dels en lika önskvärd lättnad i kostnadsbelastningen för produktionen. Skattebortfallets storlek blir givetvis beroende av den tekniska ändring, som efter utredningen kan befinnas mest lämplig och är därför svår att närmare ange. Uppskattningsvis torde det röra sig om ett belopp uppemot 100 milj. kr. Av tidsmässiga skäl torde en lagändring få effekt tidigast budgetåret 1963/64.

Vid tiden för denna motions framläggande har samtliga nu redovisade yrkanden avslagits av riksdagens majoritet utom vad gäller ortsavdragen, skatteskalen och de ensamstående barnförsörjarna. Sistnämnda förslag är ännu inte behandlade av kamrarna.

Inkomstbortfallet för statsverket genom ovan redovisade av oss föreslagna skattelättnader kan för nästa budgetår beräknas till 290 milj. kr. Häri har då inräknats full kompensation till kommunerna för den föreslagna höjningen av ortsavdragen.

Vad utgiftssidan angår har vi ansett att vissa höjningar varit motiverade.

Dessa har bl. a. avsett en förstärkning av vissa anslag inom familjepolitikens område såsom i fråga om de allmänna studiebidragen, skolmåltidsverksamheten och förskolorna, en omedelbar lättnad i de hårdast belastade kommunernas kostnader för folkpensioneringen jämte en höjning av bidraget till kommunernas kostnader för vatten och avlopp, en höjning av stödet till de kulturfrämjande ändamål som erhåller bidrag genom lotterimedlen samt det svenska biståndet till utvecklingsländerna.

Den sammanlagda utgiftsökningen, som de av oss yrkade anslagshöjningarna skulle ha medfört, motväges i stort sett av de av oss föreslagna besparingarna. Dessa har till huvudsaklig del avsett en minskning av de icke inkomstprövade bostadssubventionerna. De inkomstsvaga barnfamiljerna skulle ha kompenseras genom en av oss föreslagen förstärkning av de inkomstprövade familjebostadsbidragen.

Netto skulle den budgetpolitik för vilken här redogjorts minska överskottet med ca 300 milj. kr. *nästkommande budgetår*. Vad läget under de följande budgetåren beträffar, kan detta inte nu med någon säkerhet bedömas. På litet längre sikt bör den av oss föreslagna skattepolitiken ha ett gynnsamt inflytande på produktionens och skatteunderlagets ökning och alltså vidga den statsfinansiella ramen. Det bör dessutom tillfogas att vi anser att av *nykterhetspolitiska skäl* en anpassning av spritpriserna till den aktuella löne- och prisnivån genom en höjning av alkoholbeskattningen är väl motiverad. Vi räknar med att regeringen under hösten föreslår en sådan höjning. Den statsfinansiella effekten av en sådan höjning är *icke* beaktad vid beräkningen av den nyss angivna siffran för överskottet på driftbudgeten 1962/63, liksom inte heller vid inkomstst uppskattningarna för följande år.

Den skatte- och anslagspolitik, som vi under den gångna riksdagen hävdade, tar sikte på sådana omedelbara ändringar, som ur social synvinkel framstår som angelägna eller som skulle stärka företagssparande och produktionsutveckling samt öka framstegstakten och motverka kostnadsstegringen. Inte minst mot bakgrund av den bild, som den aktuella konjunktursituationen uppvisar, är en sådan politik angelägen. Den svenska samhälls-ekonomien företer nämligen tydliga tecken på en pågående kostnadsinflation. Detta förhållande understrykes för övrigt även i den till propositionen fogade nationalbudgeten för år 1962. Samtidigt råder inom vissa sektorer en avmattning i den ekonomiska aktiviteten. Mot slutet av året befaras sysselsättningssvårigheter inträda. — Vi vill här inskjuta att den avmattning som sedan någon tid rått inom skogsindustrinäringen delvis härrör från den allmänna omställning som f. n. kännetecknar denna produktionsgren i världen men som kan förmodas bli av övergående art. Men avmattningstendenserna och sysselsättningsproblemen inom Sverige har också tydliga samband med en allmän konjunkturförsvagning och med ovissheten i fråga om vårt lands anslutning till den europeiska gemensamma marknaden. Vad byggnadsverksamheten beträffar är regeringens avvisande hållning till våra förslag att fastlägga en tillfredsställande grund för kommunernas och de statliga myndigheternas planering en huvudorsak till aktuella sysselsättningssvårigheter.

I detta av kostnadsinflation och med risk för avtagande konkurrensförmåga präglade läge är det av största vikt att skapa och stärka förutsättningarna för en så snabb höjning av *produktiviteten* som möjligt. Sådana åtgärder är de som underlättar företagens investeringar i mera rationella byggnader och maskiner. Här kommer bl. a. skattepolitiken och avskrivningsreglerna in i bilden. Därjämte är det nu i hög grad angeläget att motverka kostnadsstegringar. Den av oss föreslagna lättningen i drivmedelsbeskattningen är en åtgärd med sådan verkan.

I tidigare motioner till årets riksdag har vi, som framgått av det föregående, föreslagit omedelbara skattelättnader för alla genom höjning av de skattefria bottenavdragen (ortsavdragen), lindring av progressiviteten i den statliga inkomstskatteskalan, höjning av förvärvsavdragen för förvärvsarbete givande gifta kvinnor med minderåriga barn, skattelättnad för ensamstående barnförsörjare, en lättning i beskattningen för bilismen och transportväsendet genom sänkning av drivmedelsskatterna samt justering av reglerna för värdering av varulager. Med erinran härom samt under hänvisning till vad som i övrigt anförts föreslår vi,

att riksdagen

1. med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 150 måtte vid fastställande av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 upptaga inkomsterna från riksbanksfonden till 100 000 000 kronor,

2. i övrigt måtte beakta vad som ovan anförts i fråga om utformningen av statens skattepolitik samt en mera rättvisande redovisning av de statsfinansiella förutsättningarna.

Stockholm den 15 maj 1962

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Gunnar Helén

Henning Gustafsson

Bertil von Friesen

O. Malmborg

i Skellefteå

Brita Elmén